

Levande Landskap 2004

Bjära 1:3

Skötselplan över gårdens natur- och kulturvärden

Åsa Jakobsson

Regionmuseet
Kristianstad
Landsantikvarien i Skåne

Levande Landskap 2004

Bjära 1:3

Skötselplan över gårdens natur- och kulturvården

Vinslöv socken
Hässleholms kommun
Skåne län

**Regionmuseet
Kristianstad**
Landsantikvarien i Skåne

Regionmuseet Kristianstad Landsantikvarien i Skåne

Kristianstad
Box 134, Stora Torg
291 22 Kristianstad
Tel 044 – 13 58 00 vx, Fax 044 – 21 49 02

Lund
Box 153, St Larsomr. Byggnad 10
221 00 Lund
Tel 046 – 15 80 50 vx, Fax 046 – 15 80 39

www.regionmuseet.m.se

© 2004 Regionmuseet Kristianstad / Landsantikvarien i Skåne

Omslagsfoto: Boningshuset sett mellan de två kastanjeträden
Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriverket, Gävle. Dnr 507-99-502.

Innehåll

Inledning	5
Sockenbeskrivning	5
Byhistorik	6
Beskrivning av gården	7
Intressanta objekt och förslag på skötsel	10
Torplämning	10
Sköselförslag	11
Stengården	13
Engångsåtgärder	13
Fortlöpande åtgärder	15
Uppföljning	15
Betesmarker	16
Målsättning	17
Fortlöpande åtgärder	17
Uppföljning	17
Vårdträd	18
Målsättning	18
Att tänka på	18
Referenser	19
Kartor	19
Litteratur	19
Vill du läsa mer?	19
Bilagor	20

Skånekartan med Vinslöv socken markerad

UPPGIFTER OM GÅRDEN

Fastighetsbeteckning: Bjära 1:3

Socken: Vinslöv

Kommun: Hässleholm

Brukare: Reinhold och Ann-Christine Svensson

Adress: Pl.26 A Bjära, 288 33 Vinslöv

Telefon: 044-81896

Kundnr hos länsstyrelsen: L1885

Datum för gårdsbesök: den 17 november

Gården besöktes av: Åsa Jakobsson, telefon: 044-13 61 56

Initiativ till gårdsbesök: Brukarna

INLEDNING

Levande Landskap är namnet på en kampanj som riktar sig till lantbrukare och andra som på något sätt är verksamma inom lantbruket. Bakom projektet står Jordbruksverket, Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet, LRF och Länsstyrelserna.

Syftet med Levande Landskap är bland annat att arbeta för att nå det nationella miljömålet ”ett rikt odlingslandskap”. Eftersom det är lantbrukarna som förvaltar odlingslandskapet är projektets främsta uppgift att skapa och fördjupa intresset och motivationen hos dem. Detta görs genom att erbjuda kostnadsfri utbildning och information om natur- och kulturvärden i landskapet. Lantbrukarna kan gå med på kurser, studiecirkelar och fältvandringar eller erbjudas en individuell rådgivning hemma på gården.

Denna skötselplan har skrivits som en följd av en gårdsrådgivning utförd av Regionmuseet Kristianstad. Skötselplanen innehåller en historisk tillbakablick samt en beskrivning av gården och dess natur- och kulturvärden tillsammans med råd för hur dessa kan hanteras så att värdena förstärks och bibehålls även i framtiden.

SOCKENBESKRIVNING

Sockenindelningen i Skåne uppstod i början av medeltiden (1050-1500 eKr) i kristendomens regi och innebar en uppdelning i olika kyrkliga områden som en följd av kyrkobyggandet. Olika socknar innehöll olika antal gårdar och byar. När kommunindelningar blev aktuella 1952 så försvann bruket av sockenindelningen. Idag används ofta namnet församling i sammanhanget. Begreppet Häradet uppkom sannolikt före sockenindelningarna, men det är osäkert när detta kan ha skett. En gotisk historieskrivare vid namn Jordanes lär ha tagit upp något av häradsnamnen redan på 500-talet.

Vinslöv socken är belägen i det som var den sydöstra delen av Västra Göinge härad. I sin beskrivning över Christianstads län (1767) skriver lantmätaren L. Gillberg att Västra Göinge härad var ”*afwenledes i allmenhet sterilt, att inwånarena måste köpa en stor del af brödfödan men däremot förnytttra de till sitt understöd, bräder, timmer, läckter, allebanda trä-wara och böckare arbeten, någon kiära, smide, bestående uti liar, hästskor, bilar m.m. någon påtaska, wäfnad, mycken och god humbla, smör, talg, fläsk, träskor och hiul, alt efter orternes beskaffenhet*”.

Det var inte förrän järnvägen drogs fram förbi Vinslöv 1865 som byn blev huvudort i socknen. Före denna revolutionerande händelse var det Vanneberga som var byn där de stora händelserna ägde rum. Bland annat så hölls där årligen ett stormöte för traktens folk.

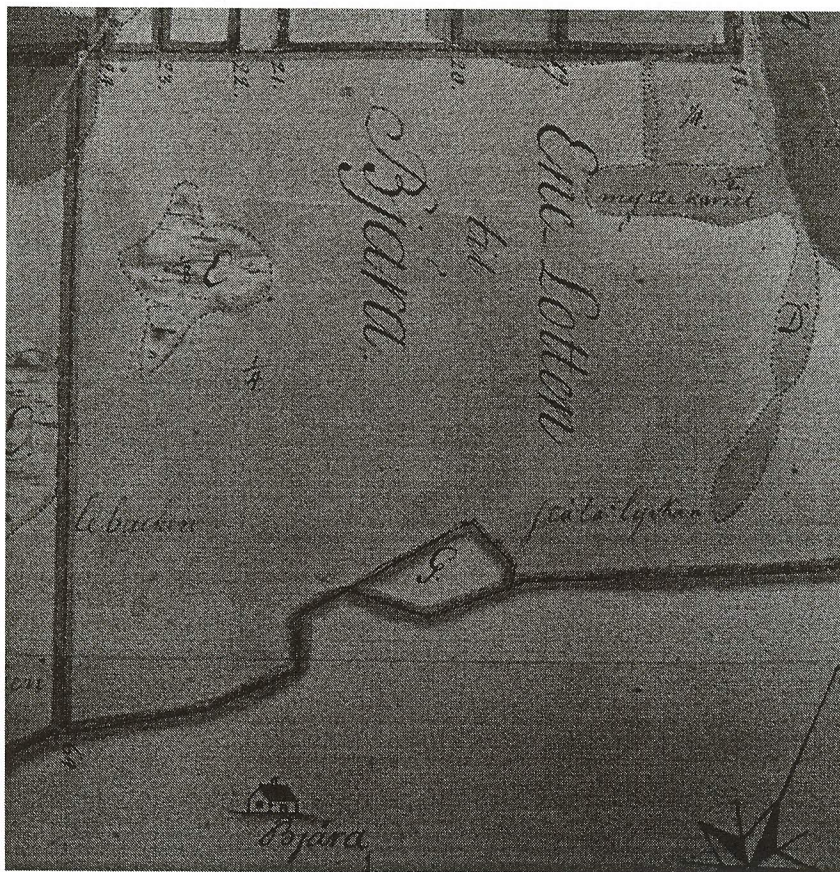

Bild 1. Foto av lantmäterikarta över Bjära; Umarksdelning, 1754

BYHISTORIK

På Gerhard Buhrmans karta över Skåne 1684 är Bjära utritat som *Biera*. De första kartorna på Lantmäteriet där Bjära finns med är de över Vinslövs by från början av 1700-talet. En karta som enbart handlar om Bjära kom först 1754 och gällde utmarksdelning. På denna är ett hus utritat med benämningen *Bjära* och en intaga, kallad *Flätahyckan*, i utmarken en bit norr om husbyggnaden. Utmarken närmast benämns *Ene-Lotten till Bjära*. I handlingarna till kartan berättas det om marken: ”Denna Samfälte Skog och marck är af den beskaffenhet; neml: at Norra delen om Winslöfs By, består af någorlunda god gräsmarck, Som dock är mycket Stenig och med Ene beväxt; uppå hvilken i forna tider Stådt härlig Bokeskog; men af Aboerne och någondel til Cronans behof, på ringare än 20 Års tid tillbaka, nedhuggen, Så at nu föga mera är öfrig, än Stänkes Böke på få Ställen. Äfven finnes på denna Norra marcken goda gräs-kärr, af-hvilka Slätröd-jerna och Tomossen är obeväxt, men de andre är beväxte med Ahleskog”.

I Gillbergs skrift står att läsa om *Biära*. Där fanns ett skattehemman 1767. Skattehemman kallades de hemman med enskilda ägare som hade skattskyldighet till kronan. Gillberg beskriver även markerna vid hemmanet: ”*Hafwa skarp åker och äng men nödig bok eke och surskog...*” Surskog var en benämning på skogar med främst al, björk och en, där man med jämna mellanrum skördade stubbskott för att använda som foder och för att tillverka olika träföremål.

Att kalla Bjära för en by kan idag tyckas märkligt med tanke på det ringa antalet gårdar. Men en plats med bara en enda gård kunde faktiskt benämnas som en by förr. En gård innehöll många gånger mer än en familj. År 1806 då utmarken enskiftades nämns i handlingarna tre *åboerne* i Bjära; Anders Nilsson, Nils Svensson och Sven Jepsson. Bjära benämns då som ett *KronoskatteRusthåll*. Hemman benämndes skatterusthåll om de ensamt ansvarade för rustningens fullgörande. De skattehemman som var rusthåll vid kavalleriet befriades från erläggande av jordeboks- och hemmantalsräntor. Rusthållaren var knuten till kavalleriet och skulle mot skattefrihet anskaffa och underhålla en soldat och häst. Soldaten skulle dessutom ha ett torp på rusthållets ägor. Rusthållet stod för alla kostnader vad det gällde den indelte soldaten. Rusthållet skulle dessutom förvara samtliga utrustningsdetaljer utom vapnet som soldaten själv hade ansvar för.

BESKRIVNING AV GÅRDEN

Gården, som förr benämndes *Gammelgården* eller *Bjäragården*, ligger i den lilla byn Bjära ett par kilometer nordost om Vinslöv, utmed vägen mot Sörby. Gårdens nutida läge bestämdes i samband med Laga skifte 1839, då många hemmansägare belades med utflyttningsplikt, för att på bättre sätt samla all mark på ett ställe.

Reinhold och Ann-Christine Svensson är ägare till gården sedan 1974. Reinholds föräldrar Ivar Svensson, från Vilshultstrakten i Blekinge, och Elisabeth Svensson, från Vanneberga, köpte fastigheten 1942 av Elna och Sven Persson. På gården finns äldre handlingar bevarade där Elna och Sven Persson finns med både 1875 och 1892. Elna, som växt upp på gården berättar Ann-Christine och Reinhold, tillhörde den så kallade *Bjärasläkten* som det har skrivits två böcker om. Bjärasläkten skall ha levt och brukat gården ända sedan 1500-talet och fram till det att Reinholds föräldrar tog över. Den förste byggaren i Bjära lär vara en man vid namn Troells. Han levde 1508-1557.

När boningshuset, som är i båle/skiftesverk, är byggt är okänt men Gods och gårdar från 1944 skriver ”*för över 100 år sedan*”. Ett foto från början av 1900-talet, som Reinhold och Ann-Christine har, visar att huset då hade halmtak vilket finns kvar under dagens tak av plåt.

En köksingång och en *finfasta*, fin förstuga, fanns som båda hade dörrar med överljusfönster.

Vid renovering 1974 togs delar av båleväggarna, som var i dåligt skick, bort. En del av de handgjorda träpluggarna, så kallade dymlingar, finns sparade på vinden. En av bjälkarna där har årtalet 1751 inristat, vilket är intressant. Enbart med hjälp av årtalet kan man dock inte säga att huset är så gammalt eftersom bjälken kan ha suttit i ett annat äldre hus och återanvänts när dagens boningshus uppfördes. Allt material som kunde återanvändas togs tillvara på den tiden. Kvar från äldre tider finns även en hatthylla i trä som suttit på väggen i *finfastan*. Vid renoveringen byttes de gamla fönstren och nya dörrhål togs upp. En entré byggdes till ovanpå grunden av en öppen altan som tillkommit på 1950-talet.

Ekonomibyggnaderna, varav två står i vinkel mot boningshuset och bildar en skyddad gårdsplan, består bland annat av maskinhall, loge för hö och halm, maskinhus, verkstad och pannrum. Hästarnas stall byggdes av Reinholds far till höns och grisar på 40-talet. Han byggde även den loge som står i vinkel till det södra uthuset. Den blev till för att förvara hö och halm, en hissanordning införskaffades för att underlätta hanteringen.

Förr hade uthusen lite andra användningsområden som till exempel undantag för den äldre generationen, spannmålsmagasin, ladugård för både kor och hästar. Någon i byns äldre generation berättade en gång för Reinhold, när det norra uthuset byggdes, att det gamla skall ha varit socknens äldsta uthus.

På fotografiet från tidigt 1900-tal syns även de stenvägg som kringgärdade de två trädgårdsbitarna mot vägen och utanför ett mjölkbord i trä.

Mjölkkor fanns på gården fram till mitten av 60-talet. Mjölkbordet i trä ersattes någon gång av ett gjort av sten med träplankor ovanpå. Stenen finns kvar men numera som en del av ett stengärde kring trädgården bakom boningshuset. Reinhold minns trädgården från barndomen på 40-talet uppbyggd av planteringsrundlar och grusgångar. Där växte bland annat fyra–fem äppelträd och ett par päronträd. Vid infarten till gården stod två äldre björkar, som är borta idag men finns med på fotot, och närmast gårdsplanen syns de två kastanjeträd som finns kvar än idag. Dessa lär ha planterats till en av Elna Svenssons högtidsdagar, antingen konfirmationen eller 20-årsdagen, har Ann-Christine och Reinhold fått berättat för sig. Paret berättar att den ena kastanjen alltid slår ut ett tag efter den andra. Kanske är det något som bestäms av trädens arvsmassa eller kan det vara en effekt av de skador som den ”långsammare” kastanjen har fått genom åren? Hur som helst innebär skillnaden en extra detalj som berikar det övriga livet på gården. Kastanjerna är gårdens vårdträd.

Bild 2. Ett foto av några dymlingar från Bjära, en slags träpluggar som användes i byggnader förr, troligen gjorda av furu och ek. De mindre kan ha suttit i en vägg där kravet på isolering inte var lika högt, en uthusvägg med andra ord.

Ett sågverk har funnits på fastigheten tidigare. Det startades av en tröskeförening, som bestod av sju lantbrukare från trakten, för att hålla igång sysselsättningen vintertid. Tröskningen genomfördes då med en stationär tröska med hjälp av traktor, tröskverk och press. Man hyrde in en maskinist och matare. Föreningssågen byggdes av en begagnad sågbänk som köptes in och kringgärdades av väggar och tak till ett skjul. Sågen flyttades från sitt första läge till en plats nära vägen, eftersom den inte stod bra där av någon anledning. Reinholds far arbetade här med legosågning, det vill säga han sågade brädor av timmer mot betalning. Reinhold tog över verksamheten efter honom. Idag finns bara tröskgaraget kvar som ett minne av äldre tiders arbete och möda. Marken är avstyckad och såld.

I skogen norr om gården ligger tre fördämningar som Reinhold funderar över. Vad kan de ha haft för funktion? Alla tre ligger utmed den bäck som idag är omstyrd i en ny sträckning. Den gamla bäckfåran finns utritad på Laga skifteskartan och finns kvar även idag, dock med en mindre mängd vatten.

Fastigheten består av 25 tunnland åker, 7-8 tunnland betesmark och cirka 50 tunnland skog. På äldre kartor som finns på lantmäteriet kan man se att det till Bjära hörde åker- och ängsmark på inägan, en skogslott, en ljunglott och en bit av *Bökemossen*. Dessa olika lotter har funnits med ända in i vår tid. Reinhold berättar att man odlade havre på den så kallade *måsabiden* fram till 40-talet, men då det inte blev någon bra skörd övergick den till betesmark. En granne fortsatte odlingen in på 50-talet.

De djur som idag betar markerna, förutom den del som är utarrenderad, är gårdens nordsvenska häst och en grannhäst plus ett sextontal tackor, någon bagge och de lamm som blir efter dem. Hästarna betar sommartid i enehagen norr om gården. Fåren får inte länge vara där eftersom de skadade enarna.

Bild 3. Målning av torpet; Bordins Bjära. Det lär ha varit ett så kallat busartorp. En busar var en ryttare som tillhörde ett visst kavalleriregemente. Ursprungligen hade busaren en lättare utrustning och var mer rörlig än de övriga kavallerierna.

INTRESSANTA OBJEKT OCH FÖRSLAG PÅ SKÖTSEL

- Torplämning
- Stengården
- Betesmarker
- Vårdträd

Torplämning

Bebyggelsen är en viktig del av landskapets historia. Den äldre bebyggelsen har dock ofta förfallit eller fått ge vika för modernare hus. Spår och rester brukar ändå finnas kvar och det kan ta lång tid innan de är helt borta. Spåren är viktiga att bevara så gott det går för att det även i framtiden skall gå att förstå landskapet och gårdarnas historia.

En liten bit väster om gårdsbebyggelsen ligger en torpruin efter ett tidigare husartorp. Grundstenarna till torpet finns kvar och visar tydligt byggnadens form. Skorstenen och murstockens läge syns också tydligt eftersom en stor stenhög finns kvar där dessa en gång stod uppmurade. En kvadratisk källare fanns inom husets väggar som var ungefär en meter djup, och som Reinhold fyllt igen så att ingen skulle trilla ner där och skada sig.

Till torpet hörde en trädgård inhägnad av stengården. Ett päronträd fanns kvar här 1974 men som nu är borta. Andra växter som minner om trädgården är tirsen och akleja berättar Ann-Christine. Paret har en oljemålning av torpet med texten *Husartorpet* och *Bordins Bjära*. På baksidan står namnet Axel Persson.

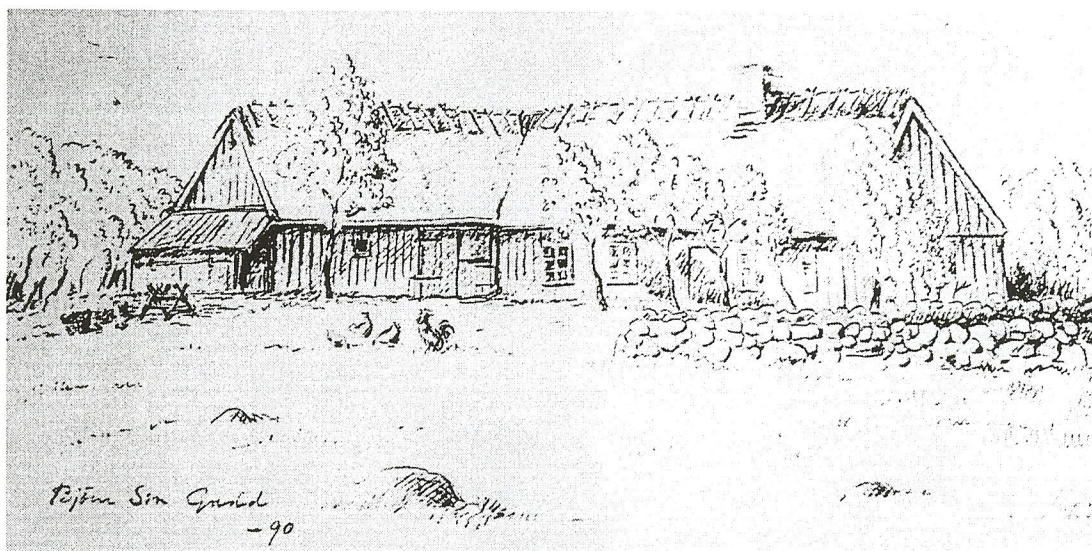

Bild 4. En teckning som på ett fint sätt förtydligar målningen på föregående sida och gör att torpet blir mer levande för oss.

Bordins lär vara de sista som bodde på torpet. Om målningen har ritats före eller efter torpet förfallit i ruiner är okänt. 1990 gjorde Björn S:n Gadd en avritning av målningen i svartvitt som förtydligar den äldre och delvis mörka målningen.

Torpets markbit finns med som en intaga i utmarken redan på en karta över utmarksdelning 1754. Ingen byggnad är utritad på denna karta, men på en avritning av enskifteskartan över utmarken 1806 är en byggnad inritad där torpet senare bör ha varit. Reinhold berättar att när han var yngre så var torpets mark uppdelad på de tre gårdarna i Bjära. Häradskartan från 30-talet visar att marken odlades utom platsen för torpet och den tillhörande trädgården. På 60-talet ändrades västra gränsen och stengärdet där grävdes ner.

Reinhold visar platsen där en stensatt brunn fanns, nära torpet. Brunnen var cirka 3 meter djup, men är numera igenlagd med jord för att ingen ska trilla i den och skada sig.

Skötsel­förslag

1. Rötter från växande träd och buskar kan flytta stenar och radera stenarbeten. Håll därför torpets lämningar synliga och fria från växtlighet som skulle kunna skada dess struktur.
2. Var extra rädd om grunden under höst och vinter. Kanske genom att hägna in den, om betestrycket fortfarande är högt under denna tid på året, så att djuren inte kan skada torplämningen med sitt tramp och bete.

Bild 5a. Fotot är taget ur samma vinkel som visas på målningen och teckningen på föregående sidor, för att ge en bild av hur torplämningen ser ut idag. Den större stenen i förgrunden är troligen den samma. I mitten syns den stenhög som en gång utgjort murstocken.

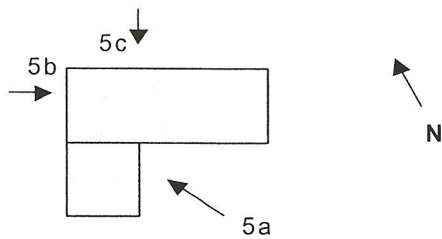

Bild 6. Schematisk ritning av torpgrunden med fotohänvisning och riktning utritad samt bild 5b och 5c.

5b

5c

Stengården

Stengården har under en lång tid använts som hägnader och gränsmarkeringar. De utgör därmed tydliga spår av det äldre odlingslandskapet och berättar om hur markanvändningen och markfördelningen såg ut förr. Mängden tillgänglig sten på plats varierade mycket i landskapet och har därför varit en avgörande faktor för stengårdars utseende. En annan faktor som påverkat utseendet är under vilken tid som stengårderna har byggts. Gården som i grunden består av mindre stenar är ofta av äldre datum och ju närmare vi kommer vår egen tid desto större och kantigare är stenarna.

Stenar lagrar värme och det gör att de värms upp tidigt på våren och kan hålla kvar värme längre under hösten. Det gör att marker omgärdade av stengårdar kan klara sig bättre från nattfrost än de som är utan. Den värmehållande förmågan gör också att stengården är bra livsmiljöer för många värmegynnade växter och djur. Stengården är dessutom permanenta spridningsvägar i det odlade landskapet där den övriga miljön ständigt förändras.

För att kunna utläsa den äldre markstrukturen i landskapet och för att värna om de växter och djur som är beroende av stengården sedan en mycket lång tid tillbaka är det viktigt att stengårdar hålls fria från igenväxningsvegetation som skapar skugga. Enligt tradition har detta skett genom att man rensade gårderna för att behovet av klenvirke till hägnader, byggnadsmaterial och ved var stort. De enda träd och buskar som sparades var sådana vars frukter, bär eller nötter kunde användas som födotillskott av både människor och djur under den kalla tiden av året eller träd som användes för lövtäkt till djuren. Dessa var oftast de så kallade ädellövträden alm, ask, avenbok, bok, ek, fågelbär, lind och lönn.

Stengårdar är biotopskyddsområden enligt miljöbalken 7 kap 11 §. Detta innebär att man inte får göra ingrepp som kan skada naturmiljön i gården. Vid stora åtgärder måste man söka dispens från biotopskyddet hos Länsstyrelsen.

Engångsåtgärder

1. Røj bort buskar och träd så att stengårderna framträder ordentligt och blir solbelysta till större delen. Røjningen genomförs med bästa resultat under sommaren, efter juni månad, när fåglar och vilt är mindre störningskänsliga. På sommaren innehåller buskarna och trädens blad och skott störst mängd näringsämnen. Om de huggs ner utarmas rotsystemet på näring och busken/trädet dör.

Bild 7. Stengärde och grind som leder ut från gården till den forna utmarken.

2. Ta bort alla röjningsrester för att undvika gödslings effekter.
3. För att få minst besvär med träd och buskar som skjuter rot- eller stubbskott, tex asp och al, ringbarkas dessa och lämnas för att dö upp till fem år innan de fälls. Ringbarkningen görs under den lägst sittande grenen genom att skala av det yttersta skiktet på trädets stam in till den levande veden och detta måste göras med en bredd på minst 20 cm för att förhindra att övervallning kan ske.
4. Röjningarna ger bäst resultat om de kompletteras med efterbete eftersom djuren då håller efter de slyuppslag som nästan alltid kommer efter röjning.
5. Ett mindre antal träd/buskar och eventuellt korta sträckor av tätare buskvegetation utmed stengärdet kan sparas som skydd och boplatser för småfåglar och mindre däggdjur.

Fortlöpande åtgärder

1. För att gynna arter som är typiska vid hävdade stengården bör kantvegetationen betas eller slås av årligen. Den traditionella slåttern inföll från mitten av juli till ett par veckor in i augusti.
2. Brännässlor, hundkex, åkertistel och andra högväxande arter som konkurrerar ut de känsligare arterna, slås mellan blomning och frösättning för att de inte skall hinna sätta frö. Ta bort de avslagna ogräsen så att de inte fröar av sig eller gödslar marken.
3. Stenar som trillat ner läggs tillbaka. Nya stenar bör inte läggas på stenvuren utan kan samlas i nya stenhögar på annan plats, dock inte på renen till stengårderna eller på gamla odlingsrösen.
4. Där stengården ligger i anslutning till åkermark är det bra att lämna en brukningsfri kantzona gärna på 3-6 meter. Detta minskar risken för skador på stengården i samband med plöjning och ger växter och djur vid och i stengårderna en chans att klara sig undan gödsel- och bekämpningsmedel. En grässträng som lämnas mellan åker och stengärde skapar en mycket viktig livsmiljö för växter och insekter.

Uppföljning

Rätt utförda åtgärder skapar en god miljö för de arter som hör till det äldre odlingslandskapet vilket kan följas genom:

- ☞ en ökad solexponering av stenar och gräsvegetation.
- ☞ en ökad täckningsgrad av lavar och mossor.
- ☞ en ökad andel låg gräs- och örtvegetation.
- ☞ en minskad andel högvuxen enformig gräs- och örtvegetation.
- ☞ och på längre sikt en artrikare flora som lockar till sig fjärilar och andra insekter.

Bild 8. Det finns gott om sten i Bjära, precis som lantmätaren beskrev i handlingarna till kartan 1754. Bok, ek, en och al växer fortfarande i markerna. Dessutom finns tall, björk och hassel.

Betesmarker

De växter och djur som finns i en äldre betesmark har utvecklats där under många års oavbruten hävd och kan därför sägas vara ett levande minne från förr.

Växtarterna är speciellt anpassade till avbetning och tål att betas av om och om igen genom att de skjuter nya skott från basen. De är även anpassade till näringsfattiga förhållanden eftersom näring hela tiden tas från marken med det gräs som betas.

Eftersom det når ner gott om ljus till en kortbetad vegetation kan växterna växa tätt ihop utan att för den delen skugga varandra. Det gör att en tät och lågvuxen grässvål bibehålls så länge som beteshävden fortgår.

Om en betesmark gödslas kommer de traditionella och småvuxna arterna bli utkonkurrerade av större och mera snabbväxande arter. Hur lång tid det tar för en gödslad betesmark att återfå känsliga arter som fanns innan gödsel tillfördes, beror på vilken typ av jord som finns på platsen.

Målsättning

- ☞ Att betesmarken ger ett smakligt och näringsrikt bete så jämnt fördelat över säsongen som möjligt utan att den kultiveras eller gödslas.
- ☞ Att värna om de betesgynnade arterna och undvika etablering av konkurrenskraftiga och snabbväxande arter.
- ☞ Att spara en del gamla träd, döda träd och död ved i betesmarken, eftersom det är viktiga för många växter och djur.

Fortlöpande åtgärder

1. Släpp ut djuren på bete så tidigt som möjligt om det inte är så att det finns beteskänsliga arter som först måste få chansen att blomma och sätta frö. De flesta växter smakar bäst på ett ungt stadium, då även energi- och proteinhalten är hög. Detta gäller även arter som man inte vill ha i betesmarken och möjligheten att hålla dessa under kontroll ökar med ett tidigt betessläpp. Om det finns beteskänsliga arter i betesmarken kan det vara en god idé att sätta stängsel runt dessa så att ett tidigt bete ändå kan genomföras.
2. Styr tramp och avbetning dit där det behövs och är mest lämpligt genom välplanerad placering av saltstenar, vattenhoar, fällindelning etc.
3. Försök se till att grässvålen är väl avbetad vid betessäsongens slut eftersom större gräsmängder som lämnas ger gödslings effekter vid nedbrytningen under höst och vår. Gödsling kan skada känsliga växter och gynnar istället nässlor, skräppor och hundkex samtidigt som det finns en risk att grässvålen luckras upp. Om det är svårt att få gräset väl avbetat behövs det troligen ett större antal betande djur. Vid problem med mycket kvarvarande gräs under en enstaka säsong kan putsning av gräset och borttagande av detta vara en åtgärd som minskar risken för gödslings effekter.

Uppföljning

En väl fungerande betesmark med en god skötsel kännetecknas bland annat av:

- ☞ en tät grässvål och en liten andel beskuggad mark.
- ☞ större förekomst av hävdgynnade insekter och fåglar.

Vårdträd

När gårdar anlades förr planterade man ofta ett så kallat vårdträd/gårdsträd framför eller intill bebyggelsen. Detta träd ansågs vara ett mäktigt skyddsväsen som beskyddade gårdens invånare. Vårdträd kan vara av många olika slag men de vanligaste gårdsträden är ändå lind, ek och ask.

I och med att trädet står ensamt får stammen god tillgång till solljus vilket gynnar många värmegynnade insekter, lavar och även mossor. Med åldern blir dessa träd ofta väldigt grova och får en skrovlig bark som rymmer en stor variation av mikromiljöer. Ju äldre trädet blir desto artrikare blir dess stam.

På gården finns två träd som man kan benämna som vårdträd. Det är de båda kastanjerna som står vid infartsvägen till gårdsplanen.

Målsättning

☞ En viktig målsättning för vårdträd är förstås att låta dem stå kvar på gården så länge som möjligt.

☞ Att vårdträden får stå fritt och solöppet.

Att tänka på

1. Var rädd om stam och rotsystem så att de inte skadas vid till exempel gräsklippning eller grävarbeten på gårdsplanen. Håll i minnet att rötterna är minst lika omfattande som kronan.
2. Om vårdträden är i dåligt skick kan vara en bra idé att ha nya vårdträd på gång i närheten så att det inte blir ett alltför stort tomrum efter de gamla.
3. Att behålla de gamla träden tills naturen själv har "städat bort" dem är det mest skonsamma alternativet för insekter, fåglar och smådjur som lever i träden. Det kanske inte är möjligt i alla fall, men man bör fundera noga över saken. Skall stammarna tas bort är det en bra naturvårdsåtgärd att spara dem liggande på annan plats, i ett öppet läge där de fortfarande kan nås av solljus.

REFERENSER

Kartor

Gerhard Burmans karta över Skåne	1684
Ägomätning. Vinslövs by, Vinslöv Sn; Akt 3	1720-21
Utmarksdelning. Vinslöv Sn; Akt 8.	1754
Skånska rekognosceringskartan	1812-20
Laga Skifte Bjära, Vinslöv Sn; Akt 42.	1839
Generalstabens karta över Sverige	1860-talet
Häradskartan	1930-talet
Ekonomiska kartan	1970-talet

Litteratur

- Campbell, Åke. *Skånska bygder under förra hälften av 1700-talet. Etnografisk studie över den skånska allmogens äldre odlingar, hägnader och byggnader.* 1928.
- Gillberg, J Lorents. *Historisk, Oeconomisk och Geographisk Beskrifning Öfver Christianstads Län uti Hertigdömmet Skåne.* Lund 1767. Faksimilupplaga 1980.
- Pamp, Bengt. *Ortnamn i Skåne.* 1983.
- Svenska gods och gårdar. Del 49. Kristianstads Län, nordöstra delen.* Red. Wald von Sydow och Sten Björkman. 1943.
- Persson, T. *Winslöf och dess omnejd.* Del 1. Vinslövs hembygdsförening

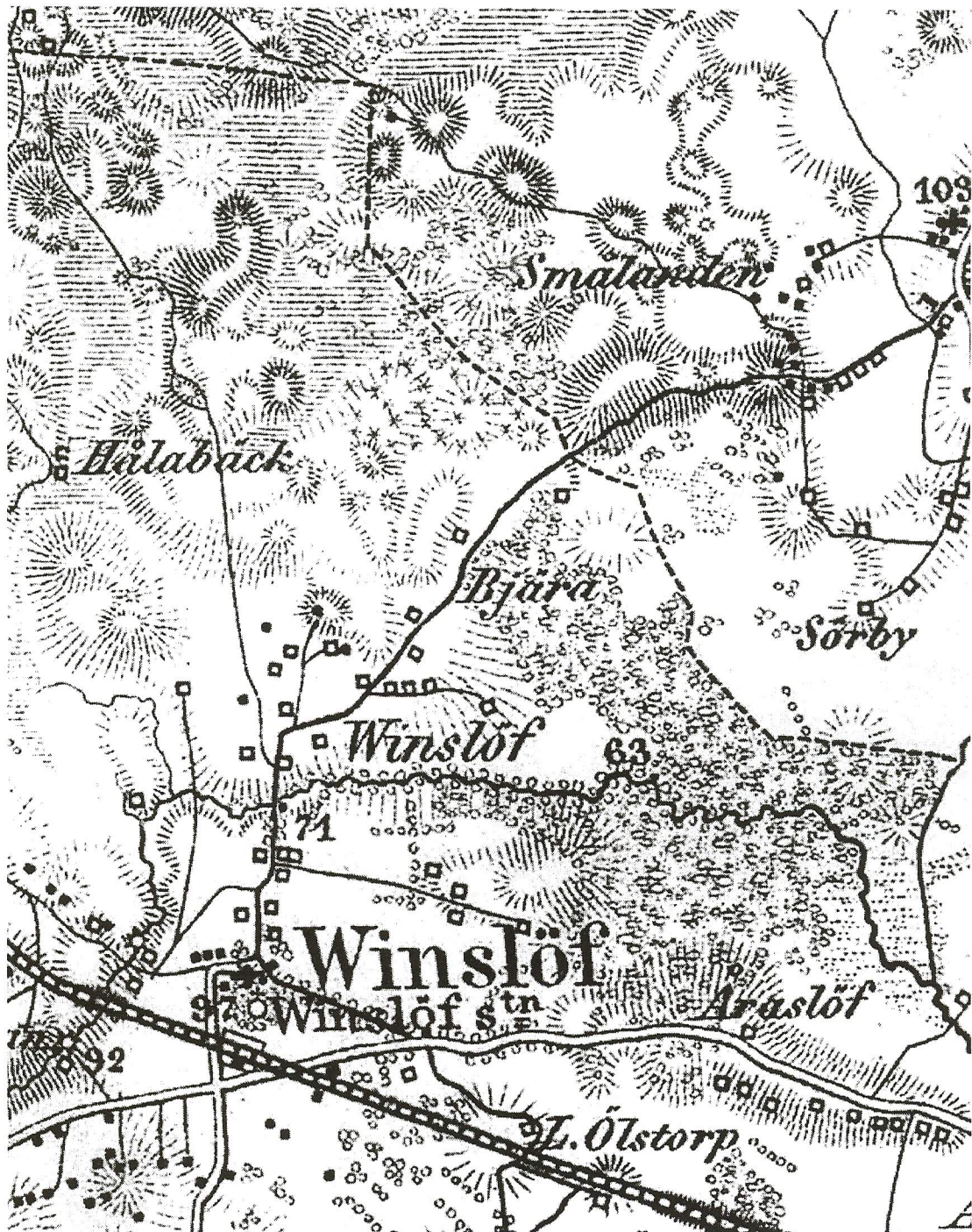
Vill du läsa mer?

- Arnborg, G. Carlsson, Å. Hagman, T. *Mulens marker.* 1986
- Cserhalmi, N. *Fårad mark.* Handbok för tolkning av historiska kartor och landskap. 1997
- Ekstam, U. Aronsson, M. Forshed, N. *Ångar.* Naturvårdsverket 1988
- Ekstam, U. Forshed, N. *Om hävden upphör.* Naturvårdsverket 1992
- Hidemark, O. *Så renoveras torp och gårdar.* 2001
- Johansson, O. Hedin, P. *Restaurering av ängs- och hagmarker.* Naturvårdsverket 1991
- Pehrson, I. *Bete och betesdjur.* Jordbruksverket 1992
- Svala, C. *Den svenska gården - från torp till herresäte.* 1998
- Tollin, C. *Ättebackar och ödegården.* 1991
- Werne, F. *Böndernas bygge.* 1993
- Skötselhandbok för gårdens natur- och kulturvärden.* Jordbruksverket 1998

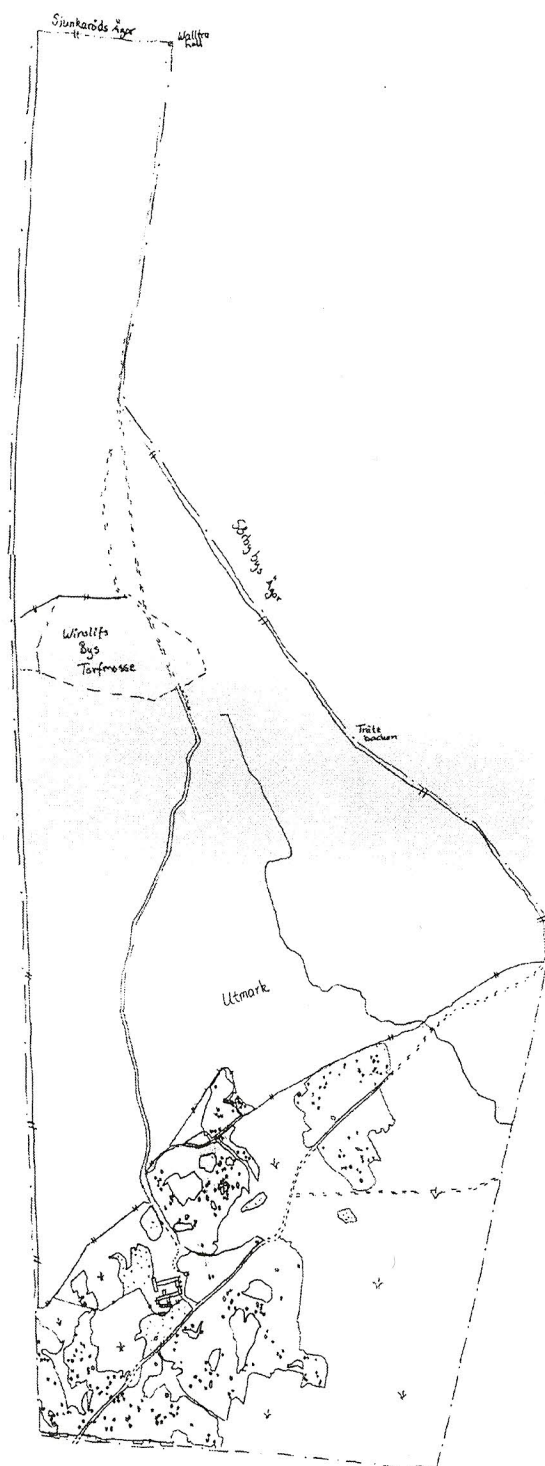
BILAGOR

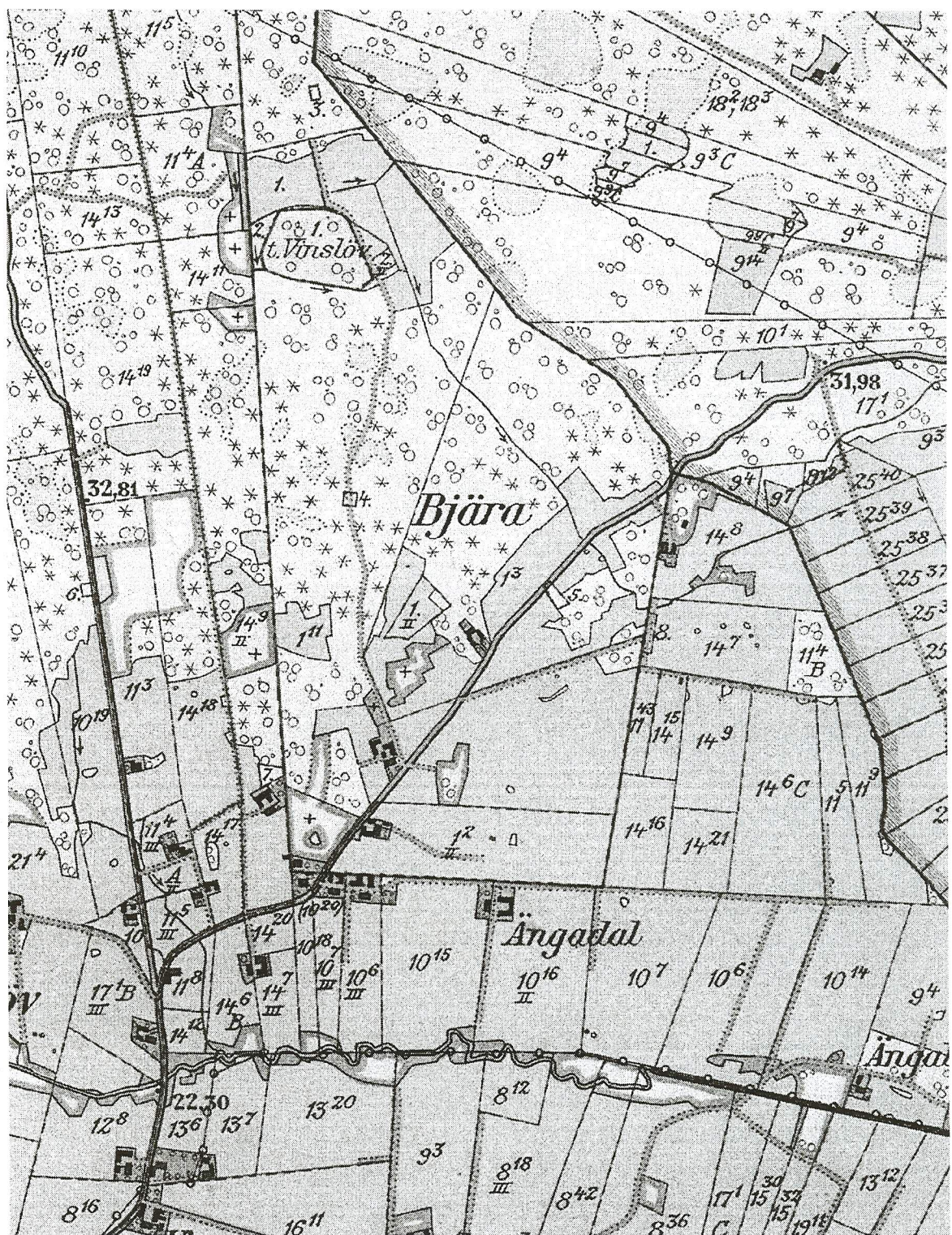
Bilaga 1. Skånska rekognosceringskartan 1812-1820

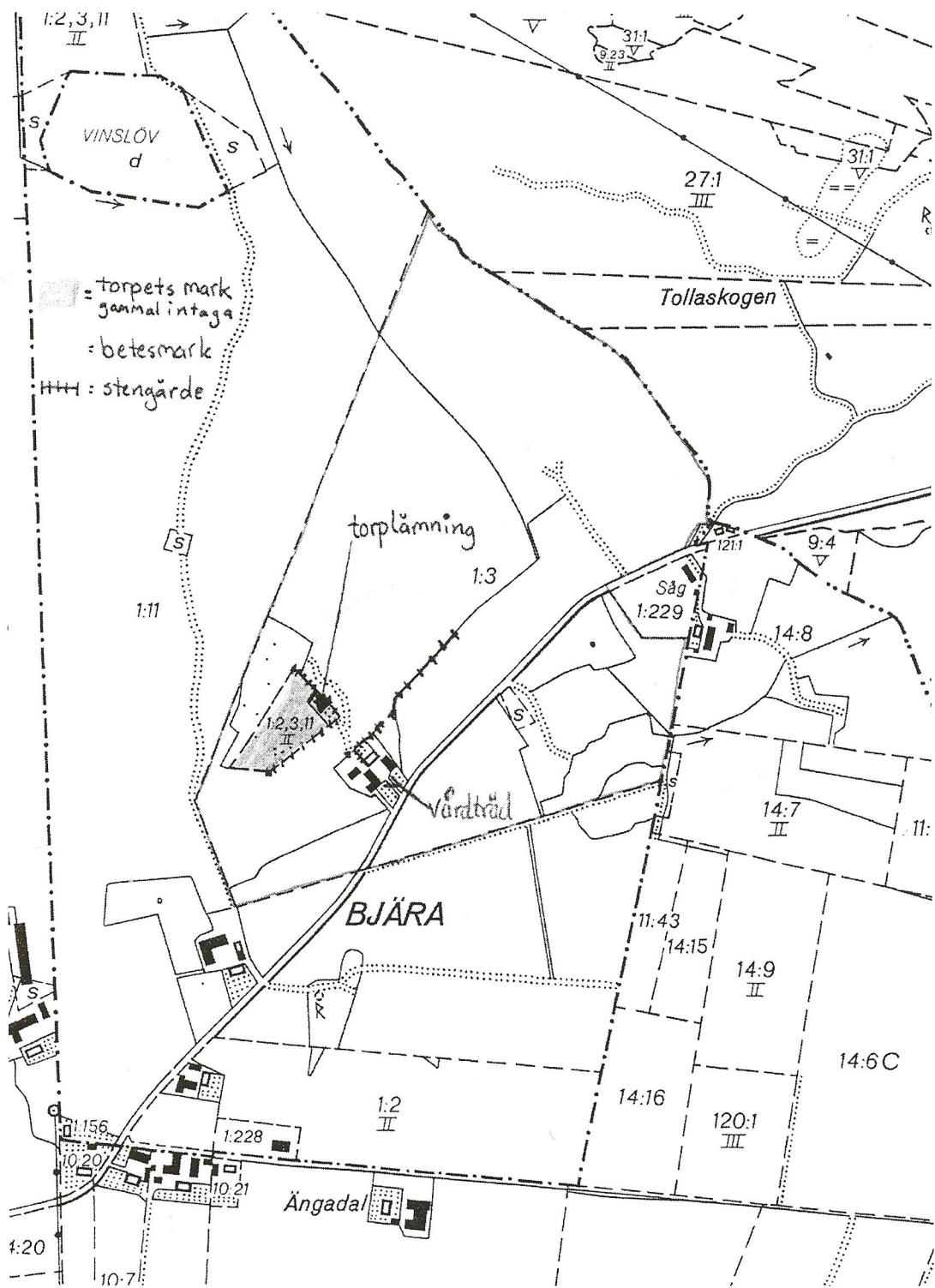
Bilaga 2. Generalstabens karta över Sverige, 1860-talet

Bilaga 3. Historiskt kartöverlägg från lantmäterikarta; Laga skifte 1839, Bjära.

Bilaga 4. Häradskartan 1930-talet

Bilaga 6. Orienteringskarta över intressanta objekt på fastigheten. Baserad på Ekonomiska kartan. Inritade gränser och markeringar är endast ungefärliga.